

Zouhar, Jan

[Zippelius, Reinhold. *Geschichte der Staatsideen*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1992, vol. 41, iss. B39, pp. 119-120

ISBN 80-210-0548-3

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107030>

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

náboženský fundamentalismus jako kritika „dominující“ kultury a jako vědomý pokus o východisko ze skutečné či zdánlivé krize této dominující kultury. Tato „dominující“ kultura představuje pro fundamentalismus, především pro křesťanský fundamentalismus, a to i pro jeho velmi umírněné podoby, v prvé řadě seku-larizovanou kulturu, která vzešla z evropského osvícenství a Francouzské revoluce. V této kultuře se uskutečnila hegemonie rozumu nad vírou. To mělo vést ke straš-livým důsledkům nacistického a komunistického totalitarismu. V duchu Hany Arend-tové neváhá ani ten nejmírnější druh nábožensky orientované kritiky „ducha osvícenství“, jakou zosobňuje podle G. Kepela třeba pařížský kardinál J.-M. Lusti-ger, obviňovat Francouzskou revoluci z toho, že ona je vlastním původcem všech totalitaristických zel 20. století. Podle G. Kepela se tato kritika, která převládá i v současné oficiální katolické církvi, nemluvě o jejich daleko radikálnějších ver-zích, vřazuje do současného diskursu postmoderny. Náboženský fundamentalismus vskutku zahrnuje do své kritiky „moderny“ téměř všechny prvky, s nimiž se mů-žeme setkat v postmodernistickém myšlení, pokud se obrací svým kritickým ostřím proti ideovému odkazu osvícenství. V tom ohledu můžeme asi právem i současný náboženský fundamentalismus zahrnout do současného postmoderního myšlení — ovšem s jednou velkou a rozhodující výhradou. Fundamentalismus sám postmoder-ní není. Není jím proto, že je ve své podstatě (a zcela uvědoměle) netolerantní vůči jiným názorům a nekritický vůči sám sobě. Nejen že nebourá hranice, nýbrž vytváří nové.

Knihu G. Kepela je tedy užitečné číst i z tohoto důvodu. Je poučná, dobře in-formovaná, nutí k zamýšlení nad současným světem — a právě proto je filozofic-ká, navzdory tomu, že si její autor klade mnohem skromnější cíl.

Petr Horák

Reinhold Zippelius: Geschichte der Staatsideen. München 1989, 212 stran.

Není sporu o tom, že úsilí řady evropských myslitelů zaměřené k problematice státu a společenského uspořádání tvoří významnou součást dějin evropské duchov-ní kultury. Reinhold Zippelius, profesor univerzity v Erlangenu-Norimberku a člen Akademie věd a literatury v Mohuči, se soustavně zabývá právní filozofií a uče-ním o státu. Svědčí o tom i řada jeho monografií (např. Rechtsphilosophie, 1989; Allgemeine Staatslehre, 1988 aj.). V práci Geschichte der Staatsideen vychází z to-ho, že skutečná politická kultura nejen nepřechází jednotlivá, parciální hlediska, nýbrž s možností různých stanovisek počítá. Fragmentární, nehotové představy se ovšem tváří velmi zásadně. Radikalismus není schopen chápat politické činy a otázky v jejich diferencovanosti, chce všechno převádět na jednu příčinu, jeden důvod, jeden princip a v pouhých dílčích aspektech vidí zkratkovitě celek. K pře-konávání takových postojů chce Zippelius přispět i svými Dějinami státních idejí, chce ukázat, že v nich šlo a půjde o hledání optimálního uspořádání mezi principy řádu a svobody.

Autor zůstává zcela na půdě evropské myšlenkové kultury, nezabývá se myšlením jiných okruhů. Svou práci rozdělil do čtyř oddílů (Antika, Od Augustina ke Kal-vínovi, Od vzniku suverénního státu k Francouzské revoluci a Filozofie státu a prá-va po Kantovi). První z nich je věnován sofistům, Platónovi, Aristotelovi, Epikurovi a stoikům. V druhém se autor zabývá vpádem křesťanství do antického světa, jeho konfrontací s antickým státem, Augustinovým učením, Tomášem Akvinským, teoriemi Marsilia z Padovy a Danta a Lutherovými, Zwingliho a Kalvínovými názory na stát a právo. Třetí část, která zjevně tvoří jádro celé práce, rozebírá utopické modely (Thomas Morus, Campanella i pozdější teorie, charakterizuje Machiavelliho přístup (státní moc jako technický problém), Hobbesovo učení o absolutickém státu, věnuje se teoretikům demokracie (Althusius, Spinoza, Rousseau) i jejím kritikům, problému

kontroly politické moci a zárukám práv jednotlivce (Locke, Montesquieu) a novověkému pojetí přirozeného práva (Grotius, Pufendorf, Thomasius, Leibniz, Ch. Wolf). Poslední oddíl zahajuje rozbor Kantova, Fichtova a Hegelova učení o společnosti a státu. Autor tematizuje problém státu jako společenské skutečnosti (Comte, Marx, M. Weber). Logika výkladu ho vede mj. k sociologickým teoriím (Durkheim, Malinowski, Parsons), k antropologickým koncepcím (Nietzsche, Pareto, Freud, Le Bon, Gehlen) a k teoriím kritickým (Popper).

Je jistě možné mít výhrady k výběru autorů v druhé polovině posledního oddílu, současně se však ukazuje, že zatímco v evropské filozofii až do konce 19. století idea státu tvořila ústrojnou součást sociálního učení jednotlivých autorů, nebo byla přímo sociální teorií a z výkladu je zřejmé, že úzce souvisela zejména s jejich etickým učením a spojením člověka, evropská filozofie 20. století problém státu přesunula do filozofie práva a uvažuje v první řadě o společnosti, jejím uspořádání a konfliktech. Stát je vnímán například jako institucionalizovaná moc odcizená člověku ap. a problém je řešen i v rámci sociologie, případně dalších disciplín.

Dějiny státních idejí jsou v každém případě hodnotnou studijní příručkou, přináší základní informace o jednotlivých autorech, obsahují často obsáhlé citáty z prací předních evropských myslitelů věnovaných problematice státu a práva. Není to však pouze informace, k ideovým konstrukcím a modelům přistupuje autor s porozuměním pro jejich dobovou podmíněnost a s kritickým odstupem. Především si dobře uvědomuje, že celou historií úvah o státu prolíná úsilí najít co možná neoptimálnější, nejlepší uspořádání vztahů uvnitř lidského společenství, úsilí, jehož výsledky jsou neustále prověřovány společenskou realitou, úsilí, které zdaleka nekončí.

Jan Zouhar

Giambattista Vico: Základy nové vědy o společné přirozenosti národů. Academia, Praha 1991, 466 stran.

Ve Filozofické knihovně nakladatelství Academia vycházejí již asi třicet let nej přednější práce z dějin světového i českého filozofického myšlení. V roce 1991 se v ní dostalo i na Základy nové vědy G. Vica, na dílo, které má nepřehlédnutelné místo v historii pokusů o výklad „idejí, zvyků a činů lidského rodu“. V překladu *Martina Quotidiana* můžeme nyní soustředěně sledovat Vicovo důmyslné rozvíjení a dokumentování jeho myšlenek o „dějinách státu a práva, jazyka, poezie, věd i materiální kultury“. (Dodejme, že hotový překlad musel v nakladatelství čekat na vydání asi dvacet let.)

Pětí knihám, na něž člení své Základy, předeseílá Vico úvod o „idejí díla“. Má formu „vysvětlení obrazu, který je umístěn jako frontispice“. Ve Vicově interpretaci znázorňuje především ideu „tří věků podle řádu, jímž se lidské myslí pohanské pozvedly od země k nebesům“. Vico se totiž hlásí k „myšlence starých Egyptanů“, že doba světa, která uplynula až do jejich doby, se rozděluje na tři věky: božský, herojský a lidský a že těmito třemi věky procházejí všechny národy „ve stále stejnosměrnosti a nepřetržitém řádu přičin a následků“. První kniha pak klade „základy“, tj. podává přehled o látce Nové vědy a o jejích axiomech, principech a metodických zásadách. Např. první axiom praví, že „člověk ve své nevědomosti činí sebe měřítkem veákerenstva“, první princip, že „svět národů byl stvořen lidmi“ — a že proto je také poznatelný; k metodě patří hledat přirozenou povahu lidských věcí „analýzou myšlenek o nutnosti nebo užitečnosti společenského života“. Druhou (nejrozsáhlejší) knihu věnoval Vico „poetické moudrosti“, příznačné pro božský a herojský věk, kdy lidskému poznání vládnou „robustní smysly a velmi živá obraznost“. Axiom, že „historie všech pohanských ná-